

دکرهني، اوبولگولو او مالداري وزارت
وزارت زراعت، آبياري و مالداري

د افغانستان اسلامي جمهوريت
جمهوری اسلامی افغانستان

Islamic Republic of Afghanistan
Ministry of Agriculture, Irrigation and Livestock

طرز العمل حفاظت و بهره برداري نباتات طبي وحشي

قوس 1392

فصل اول احکام عمومی

مبنی

ماده اول:

این طرز العمل در روشنی ماده (12) قانون جنگلات به منظور حفظ فرش نباتی ، احیاء و تنظیم انواع نباتات طبی وحشی وضع گردیده است.

هدف

ماده دوم:

اهداف عمده این طرز العمل قرار ذیل اند:-

1. حفظ و بقای نسل نباتات طبی وحشی ، تکثیر و توسعه آنها از طریق حفاظت و استفاده از روش های علمی و فنی بهره برداری ، جلوگیری از تخریب و فرسایش خاک ، حفاظت فرش نباتی زمین و جلوگیری از توسعه دامنه صحرا.
2. برقراری توازن بین توسعه و تکثیر انواع متنوع نباتات طبی و بهره برداری آنها از یک طرف و از جانب دیگر بهره مندی تمامی افراد جامعه از منافع مادی و معنوی نباتات مذکور به شکل عادلانه و پایدار .

اصطلاحات و اختصارات

ماده سوم:

اصطلاحات آتی در این طرز العمل مفاهیم ذیل را افاده مینمایند:

1- نباتات طبی :

انواع نباتات علفی ، بنه ای و درختی که به شکل طبیعی روئیده و یا بصورت مصنوعی پرورش میابند و از تمام اقدام نبات و یا قسمت های مختلف آن در طبابت عنعنوی (طب یونانی) ، صنایع دارویی ، بهداشتی ، عطرسازی استفاده میگردد.

2- مساحت رویش:

عبارت از روشنگاه های طبیعی نباتات طبی در اکوسیستم های مختلف - محیط جنگلات ، علفچرها ، کوهستانها ، تپه ها و دامنه های خاکی ، دشت ها ، مزارع ، لب جویبارها و رودخانه ها ، آبهای ایستاده و باطلاقها میباشد.

3- زمین دولتی:

عبارت اند از:

1- قطعه یا قطعات زمین باقی ، آبی ، للمی ، تپه ها ، چمن ها ، چبه زار ، جنگل زار ، علفچر ، نی زار و یا سایر زمین های است که در دفتر اساس اراضی دولت ثبت باشند.

2- زمین های که ملکیت عامه محسوب گردیده ولی در دفتر اساس اراضی دولت ثبت نباشد.

3- زمین های که در جریان تصفیه شرعاً یا قانوناً ملکیت اشخاص بالای آن تثبیت نشود.

4- تنظیمی: عبارت از اداره ، سروی ، تحقیق ، حفاظت ، احیاء ، احداث ، اصلاح ، انکشاف و بهره برداری با بکار گیری اساسات علمی و فنی .

5- تخریب و فرسایش خاک:

جریان سریع یا تدریجی فرسایش، شستشو و انتقال خاک توسط باد، جریان آبهای سطحی و سرازیر شدن سیلابها بالاثر ریشه کنی افراطی و بهره برداری غیر معقول نباتات و از بین رفتن پوشش نباتی زمین.

6- محیط زیست:

مجموعه متوازن از سطح بیالوژیکی (انسانها، حیوانات، نباتات و میکروارگانیزمها) و سطح فیزیکی (مجموعه موجودات غیرزنده) که با عمل متقابل خویش ضامن بقا و حفظ موجودیت یکدیگر میباشند.

7- علفچر:

عبارت از تمام اراضی به شمول دشت ها، تپه ها، کوه ها و دامنه های آن، جبه زارها، دو طرف دریا ها و ساحات جنگل که دارای پوشش از نباتات علوفه ای و بته های طبیعی باشد و جهت خوراکه مواشی از آن استفاده شده بتواند.

8- ساحه تحت قرنطین:

ساحه تحت حفاظت بصورت موقت و یا دایمی که نباتات آن مواجه به خطر ویا رو به انقراض بوده ویا اینکه از نظر توپوگرافی ارضی بهره برداری هرنوع نباتات در آن ساحه سبب تخریب و فرسایش خاک گردد.

9- بهره برداری:

جمع آوری معقول به شکل علمی و فنی از قسمت های مختلف اندام نبات طبی در مراحل خاص نمویی و یا زمان استراحت نبات.

10- تکتانه:

اخذ مبلغ معین، (در این طرز العمل ارزش پولی معادل یک بردوازدهم محصول جمع آوری شده نباتات طبی) به منظور:

1. توزیع عادلانه منافع حاصل از ثروت های طبیعی کشور.
2. خدمات که در جهت حفظ و انکشاف نباتات طبی ارائه میگردد.

11- وضعیت اضطراری:

بروز حالت های غیرعادی: -

1. شرایط نامساعد اقلیمی که رشد، نمو یا گسترش طبیعی نباتات یک ویا چندین ساحه را متأثر سازد.
2. بروز حالات استثنایی ساحوی ویا اجتماعی که شرایط برای اخذ تکتانه مطابق حکم این طرز العمل مساعد نباشد در آن صورت بهره برداری نباتات طبی وحشی طبق قوانین ومقررات مربوط طور داوطلبی و مزایده صورت میگردد.

12- انواع نباتات طبی وحشی:

عبارت اند از:

1. انواع خشبی (درختی ودرختچه ها)، شامل این طرز العمل مانند بادام تلخک، پسته خنجک، شیرخشت، شنگ، بید، انواع مختلف همیشه سبزه ها وغیره که به صورت طبیعی روئیده و یا میرویند.
2. نباتات طبی علفی شامل نباتات یکساله، دوساله وچند ساله.

فصل دوم وظایف و صلاحیت ها

وظایف و صلاحیت های ریاست عمومی منابع طبیعی

ماده چهارم :

ریاست عمومی منابع طبیعی ، به منظور حفظ ، توسعه و بهره برداری معقول نباتات طبی وحشی وظایف و صلاحیت های ذیل را دارا میباشد:

- 1- جلوگیری بهره برداری از بته های نباتات طبی وحشی آسیب پذیر و مواجه به خطر انقراض و نباتات طبی در ساحات رویش آسیب پذیر.
- 2- صدور امر قرانطین ساحه و یا ساحات در صورت بروز وضعیت اضطراری.
- 3- همکاری ، هماهنگی و برقراری ارتباط با ادارات ذیربط دولتی، مؤسسات علمی ، تحقیقی و تجارتي ، در جهت حفاظت ساحات رویش نباتات طبی وحشی و نباتات طبی مواجه به خطر انقراض.
- 4- تبادل دانش علمی با ادارات ذیربط ، تهیه آمار و ارقام از نقش درمانی، ارزش اقتصادی و اهمیت محیط زیستی انواع مختلف نباتات طبی.
- 5- راه اندازی برنامه های آگاهی عامه در رابطه به ارزش های محیط زیستی، درمانی و اقتصادی نباتات طبی از طریق رسانه ها، توزیع بروشور ها و نصب تابلوها به منظور سهم گیری فعال جامعه در حفظ و توسعه انواع مختلف نباتات طبی در ساحات دولتی و شخصی.
- 6- اجازه بهره برداری از بخش های از اشجار در ساحات جنگلات طبیعی مانند شیره گرفتن از تنه درخت از طریق نشتر زنی و غیره، بعد از تشخیص عدم ایجاد زیان در روند تکاملی نبات، توسط متخصص مربوطه.
- 7- رسیدگی به شکایات اشخاص در مورد دعاوی اعطای حق الامتیاز بهره برداری در یک ساحه و یا ساحات مشخص در صورت که از طریق ریاست زراعت حل و فصل شده نتواند.
- 8- ارجاع هرگونه دعاوی و شکایات مرتبط به تخریب ساحات رویش طبیعی و یا بهره برداری های غیر قانونی نباتات طبی وحشی به ارگانهای عدلی و قضایی و سایر ارگانهای ذیربط در صورت که در وزارت زراعت، آبیاری و مالداری حل و فصل شده نتواند.
- 9- اعطای اجازه نامه برای محققین ، مؤسسات علمی و تحقیقی جهت ورود به رویش گاههای طبیعی نباتات طبی غرض تحقیق و یا جمع آوری نمونه های نباتی.
- 10- تعدیل مواد این طرز العمل در صورت ضرورت، بعد از اخذ هدایت از مقام وزارت زراعت، آبیاری و مالداری.

وظایف و صلاحیت های ریاست های زراعت ولایات

ماده پنجم:

ادارات ولایتی وزارت زراعت، آبیاری و مالداری در عرصه حفظ ، توسعه و بهره برداری معقول نباتات طبی وحشی وظایف و صلاحیت های ذیل را دارا میباشد:

1. تنظیم بهره برداری نباتات طبی در ساحات علفچر، جنگلات و سایر رویشگاه های طبیعی نباتات طبی وحشی (زمین های دولتی).

2. عندالضرورت تثبیت ملکیت ساحات رویش نباتات طبی مطابق قوانین نافذه جهت جلوگیری از سوء استفاده زمان جمع آوری نباتات طبی.
3. جلوگیری از بهره برداری نباتات طبی در ساحات تحت حفاظت و قرنطین شده با همکاری شوراهای محلی و ارگانهای ذیربط ولایتی. مدت زمان قرنطین نظر به شرایط اقلیمی و کیفیت رشد و نموی نباتات و شرایط ارضی تعیین میگردد.
4. جلوگیری از بهره برداری هر نوع نباتات طبی در سواحل دریای آمو.
5. شناسایی اشخاص با همکاری ارگانهای ذیربط که از نباتات طبی برخلاف احکام این طرز العمل و سایر قوانین نافذه بهره برداری مینمایند و معرفی آنها همراه با محصولات نباتات طبی جمع آوری شده به مراجع عدلی و قضایی.
6. ارسال گزارش به ریاست عمومی منابع طبیعی از وضعیت ارضی ساحات رویش طبیعی نباتات طبی، وضعیت رشد و نمو انواع نباتات طبی وحشی در ساحات که باید تحت حفاظت و قرنطین قرار گیرند.
7. مشاهده و ارزیابی اولیه ساحات رویش و بته های نباتات طبی در ساحه با همکاری نمایندگان ریاست محیط زیست، شوراهای محلی و ولایتی قبل از عقد قرار داد بهره برداری، به منظور تشخیص وضعیت کمی و کیفیتی ساحه و نباتات طبی.
8. بازدید از ساحه حین بهره برداری نباتات طبی جهت حصول اطمینان از رعایت احکام این طرز العمل و شرایط توافق شده فی مابین قراردادی و ریاست زراعت.
9. ارزیابی ساحه یا ساحات بعد از ختم بهره برداری به منظور آگاهی از چگونگی و نحوه بهره برداری، اثرات بهره برداری بالای نباتات، خاک و محیط زیست.
10. جلوگیری از انتقال محصولات نباتات طبی وحشی جمع آوری شده از ساحات تحت حفاظت و قرنطین و یا اینکه بدون مجوز از کدام ساحه بهره برداری شده باشند در مسیر های عبوری روستاها و شهرها با همکاری ارگانهای ذیربط محلی و ولایتی.
11. نشانی شد اسناد، مدارک و جواز نامه بهره برداری محصولات نباتات طبی در مسیر انتقال بین الولايات.
12. عدم اجازه بهره برداری به شخص حقیقی یا حکمی در صورت عدم رعایت شرایط مندرج قرارداد هنگام بهره برداری.
13. اخذ تکتانه به مقدار یک دوازدهم محصول جمع شده به اساس فرمان شماره 464 مورخ 1422/2/12 به حساب عواید دولت.
14. اخذ مبلغ مناسب قبل از جمع آوری حاصل، از قراردادی طور امانت با تشخیص تخمینی مقدار محصول در ساحه و محاسبه آن در ختم جمع آوری محصول.
15. در حالات استثنایی که شرایط برای اخذ درست و دقیق تکتانه مساعد نباشد، جهت حفظ و تزئید در عواید دولت و جلوگیری از کاهش و یا تلف شدن عواید، بهره برداری از طریق مزایده مطابق قوانین و مقررات مربوطه بعد از اخذ هدایت از مقام ذیصلاح انجام میابد.
16. جلوگیری از ورود محققین داخلی و خارجی فاقد اجازه نامه در رویشگاه های طبیعی نباتات طبی.
17. ارسال گزارش از اجراءات و فعالیتهای محققین داخلی و خارجی به ریاست عمومی منابع طبیعی.
18. حل و فصل منازعات با همکاری شوراهای محلی و ولایتی.
19. تحویل عواید حاصله به حساب واردات دولت و ارسال کاپی اسناد ان به ریاست عمومی منابع طبیعی و مرجع مربوطه.
20. ارسال گزارش سالیانه و عندالضرورت از وضعیت نباتات طبی وحشی، فهرست نباتات طبی در حال خطر انقراض، وضعیت زیستگاه های آنها در حیات وحش و بهره برداری های غیرقانون نباتات طبی به ریاست عمومی منابع طبیعی.

مکلفیت های قراردادی :

ماده ششم:

قراردادیان جمع آوری محصولات نباتات طبی دارای مکلفیت های ذیل میباشند:

- 1- داشتن جواز بهره برداری محصولات نباتات طبی بعد از برنده شدن در داوطلبی ومزایده برای بهره برداری.
- 2- عدم بهره برداری نباتات طبی از ساحات تحت قرانطین و از نبات یا نباتات که مقدار کم بته های آنها باقی مانده اند.
- 3- معرفی کارگران خویش به اداره زراعت به منظور شناخت وجلو گیری ازفعالیت های غیر قانونی وغیرمسئولانه سایر افراد.
- 4- پرداخت تکتانه یا مبلغ ذمه خویش مطابق قرار داد که منعقد گردیده است به حساب عواید دولت طبق احکام این طرزالعمل .
- 5- استخدام کارگران مجرب از طریق انجمن ها(شورای محل) ودر صورت عدم موجودیت انجمن ها از ساکنین نزدیکترین قریجات محل.
- 6- مسئول در قبال بهره برداری های خلاف احکام این طرزالعمل و شرایط مندرج قرارداد .
- 7- ارائه اجازه نامه بهره برداری و اسناد عقد قرار داد بهره برداری از محصول نبات طبی ذخیره شده در ذخیره گاه و یا حین انتقال آن در مسیر راه های بین الولايات عندالمطالبه به نمایندگان ریاستهای زراعت و محیط زیست و ارگانهای ذیربط.
- 8- در صورت فروش محصولات نباتات طبی وحشی جمع آوری شده خویش به شخص ثالث ، اسناد و جواز بهره برداری خویش را با هماهنگی ریاست زراعت به مشتری تحویل دهد تا مشتری حین ذخیره نباتات طبی و یا انتقال بین الولايات به موانع و مشکل مواجه نگردد.

فصل سوم

شرایط ورود و طرُق بهره برداری در ساحه

شرایط ورود به ساحه

ماده هفتم :

به منظور بهره برداری معقول ، حفظ محیط زیست و بهره مند شدن تمامی افراد جامعه ازمنافع مادی ومعنوی حاصل از موجودیت وتوسعه نباتات طبی، اشخاص حقیقی وحکمی مکلف به رعایت شرایط ذیل میباشند:

1. عدم ورود اشخاص به ساحه تحت قرانطین نباتات طبی به منظور بهره برداری انبوه ویا جزئی.
2. باشندگان محلی بعد از اخذ موافقه ریاست زراعت ولایت مربوطه از ساحه تحت قرانطین قادر به بهره برداری قدر ضرورت خویش میباشند.
3. عدم بهره برداری از ریشه های شیرین بویه و سایر نباتات ریشه ای در سواحل دریای آمو و سایر رودها به دلیل نفوذ عمیق آنها در زمین، که در کنار سایر نباتات ودرختچه ها از شستشوی سواحل خاکی جلوگیری به عمل میآورند.
4. عدم بهره برداری از ریشه های شیرین بویه در ساحات همجوار سواحل دریای آمو که هنگام آبخیزی ها در مسیر و یا تحت جریان آب قرار میگیرند.
5. محققین خارجی بعد از صدور مجوز و در حضور نماینده اداره زراعت ولایت، فعالیت علمی تحقیقی میتوانند.

طرق و روش بهره برداری

ماده هشتم:

در بهره برداری از نباتات طبی روش های ذیل در نظر گرفته میشود:

- (1) عدم قطع تنه، پوست کردن تنه درخت، شکستادن شاخه ها و یا نشترزدن درختان به منظور گرفتن شیره بدون داشتن موافقه از وزارت زراعت، آبیاری و مالداري و تشخیص و نشانه گذاری درخت مناسب بهره گیری توسط پرسونل مسلکی ریاست زراعت.
- (2) جمع آوری بخش مورد نظر از قسمت های مختلفه نباتات طبی علفی که بالای سطح زمین موقعیت دارند مثل ساقه، گل، سرشاخه، برگ، تخم که بنا بر کاربرد های خاص در مواقع معین از فصل نمویی بهره برداری میگردند، طوری جمع آوری گردند که مانع رشد و تکثیر نبات مورد نظر نگردد و یا هم در صورت لزوم پایه های از آن به حد کافی دست نخورده باقی بمانند.
- (3) بهره برداری شیرین بویه و غیره نباتات طبی که ریشه های آنها مورد استفاده قرار میگیرند در ساحات همجوار دریای آمو که از ساحل دریا مرتفع بوده و احتمال سرازیر شدن آب هنگام آبخیزی ها در آن ساحات متصور نباشد بعد از تعیین فاصله مناسب از کنار آبروهای فصل آبخیزی صورت گرفته میتواند.
- (4) عدم کشیدن ریشه آنده نباتات طبی که از قسمت های روی زمینی آن استفاده به عمل میآیند، ریشه های آنها مخصوصاً در سراسیابی ها و کنار آبهای جاری به منظور تحکیم خاک در زمین باقی بماند.
- (5) ریشه های جانبی شیرین بویه از قسمت وسط قطع و شیره کشی در نبات هنگ از قسمت بالایی ریشه با احتیاط انجام گیرد.
- (6) شیره کشی، قطع ریشه یا هر نوع بهره برداری از انواع مختلف نباتات طبی به هر شکل و صورت که باشد از بته های رسیده و پخته، عدم بهره برداری از بته های جوان. حد اقل (شیرین بویه در سال چهارم و هنگ بعد از سال چهارم).
- (7) ریشه های یار لنگ (ایله رنگ) مطابق رهنمایی متخصصین ریاست زراعت جمع آوری و فیصدی معین بته ها برای تولید تخم و تکثیر در ساحه باقی بماند.
- (8) به منظور حفظ و توسعه نباتات طبی رطوبت پسند که در جاهای مرطوب و در زمین های زراعتی و کنار جویبارها میرویند و از تمامی قسمت های آنها مخصوصاً ریشه های آنها بصورت گسترده استفاده صورت میگیرد، ریاستهای زراعت موظف به تطبیق بند 5 ماده چهارم این طرز العمل میباشند.
- (9) پرکاری منظم و دقیق محل قطع و کشیدن ریشه ها توسط خاک های برداشته شده.
- (10) عدم کشیدن ریشه شترخار و سایر بته ها در ساحات که سرحد بین دشت ها و ساحات سبز یا کشتزار هارا تشکیل داده اند، به منظور جلوگیری از توسعه صحرا.

فصل چهارم احکام متفرقه

تخلف

ماده نهم:

شخصیکه بر خلاف احکام مندرج این طرز العمل به بهره برداری از نباتات طبی میادرت ورزد طبق قوانین ومقررات مربوطه مورد تعقیب عدلی و قضایی قرار گرفته و محصولات نباتات جمع آوری شده اش از طرف مراجع مربوطه ضبط، مصادره و تحت نظر هیئت با ترکیب از نمایندگان ادارات ذیربط توسط ریاست زراعت به فروش رسیده پول حاصله به حساب عواید دولت تحویل بانک میگردد.

ارائه اسناد و مدارک

ماده دهم:

وارد کنندگان محصولات نباتات طبی مکلف اند جهت تفکیک محصولات نباتات طبی وارداتی و بومی کشور، اسناد و مدارک انتقال انرا به مراجع ذیربط ارائه نمایند.

حل منازعات

ماده پازدهم:

حل و فصل هرگونه دعاوی و منازعات مربوط به نباتات طبی وحشی و زیست گاه های طبیعی آنها با در نظر داشت احکام قوانین محیط زیست، جنگلات، علفچرها، سایر قوانین نافذه و درپرتو احکام شریعت اسلام صورت میگيرد.

رعایت قوانین

ماده دوازدهم:

مسوولین امور در فعالیت های خویش احکام این طرز العمل، مقررات مربوط وسایر قوانین کشور را رعایت مینمایند.

تطبيق

ماده سیزدهم:

تطبيق این طرز العمل به عهده ریاست عمومی منابع طبیعی و ریاست های زراعت ولایات بوده و بالای تمام اشخاص حقیقی و حکمی قابل تطبيق میباشد.

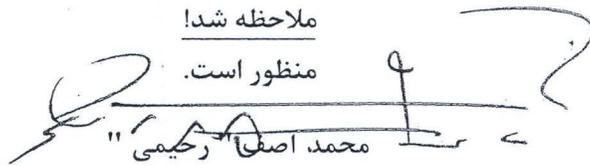
انفاذ

ماده چهاردهم:

این طرز العمل به داخل (14) ماده و (4) فصل ترتیب و بعد از منظوری مقام وزارت زراعت، آبیاری و مالداري مرعی الاجرا میباشد و با انفاذ آن، طرز العمل بهره برداری نباتات طبی منظور شده مورخ 1381/9/3 ملغی میباشد.

ملاحظه شد!

منظور است.

محمد اصغر رحیمی
وزیر زراعت، آبیاری و مالداري